

МАКЕДОНСКИОТ ПЕЧАТ ВО ЕГЕЈСКИОТ ДЕЛ НА МАКЕДОНИЈА ВО ТЕКОТ НА ГРАЃАНСКАТА ВОЈНА ВО ГРЦИЈА (1945—1949)

Со капитулацијата на ЕЛАС (февруари 1945) грчкото и македонското ослободително движење се најдоа пред една нова ситуација. Грчката десница, која дојде на власт, благодарение на отворената англиска воена интервенција и грешките на раководството на отпорот, за да ја зацврсти и обезбеди својата власт, се зафати со пресметнување со револуционерните сили во земјата.

Грците и Македонците-антифашисти борејќи се херојски против окупаторот не беа готови да ги жртвуваат придобивките здобиени со крв во текот на борбата, односно не сакаа да се врати предвоената положба и беа готови да ја продолжат борбата.

Оваа политика на грчката десница ги оневозможи настојувањата на македонското и грчкото раководство — односно на НОФ и КПП — со мирољубиви средства да се обезбеди мирен развоток на земјата. Поради тоа во Егејска Македонија и Грција се разви вооружен отпор воден од Македонците и Грците-антифашисти и родољуби до ноември 1946 година одделно, а од тогаш заедно во редовите на ДАГ.

Кон крајот на 1946 и почетокот на 1947 година партизанското движење беше толку развиено што успеало да ослободи и големи територии. Така, во егејскиот дел на Македонија од албанската граница на запад до Тракија на исток беше создадена слободна територија.

Решавањето на проблемите во слободните територии, како и прашањата што произлегуваа од целите на борбата, ја наметнаа потребата од формирање на институции и организации поради што Главниот штаб на ДАГ на 10 август 1947 година ги донесе првите статутарни акти за организација на народната власт, народните судови, аграрната реформа, школството и др. Врз основа на тие акти во слободната територија беа формирани месни и окружни народно-ослободителни одбори и народни

судови, беа отворени македонски и грчки училишта, народни болници, беа формирани кооперации и др.

Дејноста на тие органи и организации престана со поразот на ДАГ во јули—август 1949 година.

Создадената ситуација по договорот во Варкиза за Македонците не значеше само национално угнетување, туку и физичко истребување. Тоа, како и победата на револуцијата во ред земји на Балканот и Европа, а особено создавањето на македонска народна република, влијаеа огромното мнозинство на македонскиот народ од егејскиот дел на Македонија да се ориентира за отпор против истребителната политика на грчката десница и за борба за извојување на свои национални права. Од тие причини во егејскиот дел на Македонија постоеше револуционерна ситуација, која ја наметна потребата од создавање на организација која ќе застане на чело на таа ситуација, односно ќе раководи со борбата. Така на 23 април 1945 година се појави НОФ (Народноослободителен фронт) на Македонците од егејскиот дел на Македонија во чиј состав беа формирани и женската организација АФЖ и младинската организација НОМС.

Раководството на НОФ уште во почетокот на неговото создавање ја согледа потребата и значењето од издавање на македонски печат.

Со забраната на македонската организација СНОФ (Славјаномакедонски ослободителен фронт) во мај 1944 година и отцепувањето на македонските единици од ЕЛАС во октомври 1944 година, во егејскиот дел на Македонија престана да излегува македонски печат. Последниот македонски весник што излезе во текот на НОВ беше „Победа“, орган на Славјаномакедонската војска на 1 октомври 1944 година.

Со одделувањето на македонските единици од ЕЛАС македонското раководство односно штабовите на македонските баталјони, на Првата егејска ударна бригада и на политичката комисија на Македонците од Грција¹⁾ своите ставови за борбата и правата на Македонците ги објавуваа преку прогласи, летоци, прокламации и сл., пишувани на македонски и грчки јазик²⁾.

Македонскиот печат во новата ситуација од 1945 година, не само што требаше да ги информира и запознава Македонците со политичката линија на организацијата НОФ, да ги

1) Архив на Македонија (АМ), Збирка „Егејска Македонија во НОВ“ АЕ: 266.

2) Еден дел од тие прогласи, летоци и сл. се чуваат во Архивот на Македонија во состав на збирката „Ег. Македонија во НОВ 1941—1945“.

брани од сверскиот терор на грчките монархофашистички вооружени банди и да ја запознава внатрешната и надворешната јавност со тоа, туку скоро 2 години да се брани и од клеветите и нападите на КПГ и ЕАМ и да го убедува грчкото раководство за потребата и ползата од обединување на македонските и грчките демократски сили во борбата против десницата.

За македонскиот печат во текот на граѓанската војна карактеристични се три периоди: периодот од неговата појава до крајот на 1946 година кога НОФ делуваше надвор и независно од КПГ; периодот од ноември 1946 до јануари односно август 1948 година, кога НОФ и покрај тоа што се наоѓаше под раководство на КПГ, сепак успеваше да ја сочува својата самостојност; и периодот од јануари до август 1948 т.е. до крајот на граѓанската војна (август 1949) односно од I-от Конгрес и I-от Пленум на НОФ кога КПГ преку инфилтрирање на свои луѓе успеа да ја постави организацијата НОФ под своја целосна контрола.

За подобро пратење на печатот, првин ќе го разгледаме централниот, потоа окружниот односно локалниот печат и на крајот списанијата и другите изданија на НОФ.

Централни весници

Да напоменеме дека од формирањето на НОФ (23 април 1945) до појавата на првиот весник, оваа организација своите ставови и политичката линија ги изнесуваше преку прогласи, повици, летоци и сл.³⁾

Прв званичен весник што излезе во периодот на Граѓанската војна (1945—1949) е органот на НОФ на Македонците од егејскиот дел на Македонија, кој во почетокот го носеше насловот БИЛЕТИН. Првиот број на Билетин излезе на 17 јули 1945 година.

Од петтиот број, кој излезе на 3 октомври 1945 година, овој весник го менува насловот и се вика „Билтен“, орган на Македонците под Грција. Билтенот се печатеше на шапилограф, на мал формат, на 8—10 страници, двојазично, односно на грчки и македонски јазик, а излегуваше редовно еднаш месечно и вонредно по повод годишнината на Илинденското востание.

„Билтен“ имаше информативен карактер, кој преку целиот период на неговото излегување (јули 1945 — октомври 1946) донесуваше написи, статии, информации и слично преку кои раководството на НОФ ја изнесуваше својата политичка платформа и ставови за водење на борбата, за ситуацијата во зем-

³⁾ Повеќето од тие прогласи и летоци се чуваат во Архивот на Македонија во збирката „Ег. Македонија во НОБ 1945—1949“.

јата, вести за масовниот терор и прогон врз Македонците, спроведуван од грчките вооружени теорористички банди и од официјалните грчки власти, како и вести и информации за обновата и изградбата во земјите во кои успеа револуцијата, потоа, за изградбата на младата македонска држава, надворешни вести и други новини.

За да биде пристапен на поширок круг читатели, како што наведовме погоре, кои од познати причини не го познаваа македонското писмо, „Билтен“ излегуваше двојазично, на македонски и грчки јазик. Двојазичното издавање на весникот, меѓу другото, имаше и за цел да ѝ овозможи на грчката јавност да се запознае со целите на НОФ кој и од десницата и од левицата беше напаѓан и клеветен како автономистичка сепаратистичка организација и сл.

За да се запознаеме со задачите на овој весник, ја поместуваме уводната, програмска статија поместена во првиот број, кој излезе на 17 јули 1945 година. Во статијата се вели:

„Со голема радост го издаваме првиот број на нашиот „Билетин“. Тој ќе се бори за братство и единство на грчкиот и македонскиот народ, за уништување на фашизмот и нивните водачи: Гликсбург, Воен Сојуз, Вулгарис и други. Ќе се бори против сите реакционерни сили за создавање на вистинска народна демократија, во која сите националности ќе имаат полна рамноправност.

Ние ќе го ојакнеме единството меѓу работници и селани, занаетчи и интелектуалци оти знаеме дека е тоа основна гаранција за победа над фашизмот и неговите сили“.

Од изнесените ставови, кои всушност се ставови на НОФ, многу јасно се гледа дека извојувањето на полна рамноправност на Македонците можеше да се оствари само со борбен сојуз со грчкиот демократски народ.

Според тоа нападите и клеветите против НОФ за автономизам, сепаратизам и сл. од страна на грчката десница и левица немаа никаква основа и имаа за цел, како што впрочем потврдија настаните, да го ликвидираат не само македонското, туку и грчкото ослободително движење.

Покрај програмската статија, во првиот број на „Билетин“ е објавен говорот на Маршал Тито по повод денот на востанието 7 јули, во кој, покрај другото, зборуваше и за ситуацијата во Грција и провокации на грчката влада против Југославија, потоа написите „Соработување на Грците и Македонците фашисти“ (во походот против македонскиот народ и македонското ослободително движење во Егејска Македонија), соопштението на Министерството за информации на Југославија по повод изјавата на званичниот грчки претставник, за прогоните на Македонците во Грција, Резолуцијата од Конференцијата на ЕНОФ

на Македонија до Сојузната влада на Југославија, „Новата тактика на грчката десница“, „За сверствата на грчките фашисти“ и др.

Поголемиот број од материјалите поместени во овој број, како што впрочем се гледа и од самите наслови, зборуваат за разузданиот терор на грчката десница против Македонците. Така на пример, написот „Нова тактика... откако ја истакнува борбата против фашизмот за победата на демократијата, за независност и национални слободи, се осврнува на судбината на Македонците по војната. Во врска со тоа, меѓу другото, се вели:

„... Македонскиот народ кој во растојание на цели векои стene под фашиските режими и денеска наоѓа истата трагедија, трагедија која ја преживи и не престана да ја живи от векои на вака. Македонците брагски здружени со закалено со крв браство заедно со чесните Грци се бореле за истерувањето на окупаторот цели години и дадоа многубројни жртви во олтарот на слободата. Пролеаа многу крв за вистинските идеали на слободата и правдата, но денес се преселуваат, се псуваат, се ограбуваат, се тепаат... Ухапсват невини граѓани во време на работа и ги тераат со единствена кривица оти се Македонци. Пошто зборуваат мајчиниот им јазик, јазикот на нивните дедовци, националниот им јазик!... Сакат да ги поништат Славјаните от Македонија, да ги удраат и да им провалат националниот им отпор, кој се наоѓа во расцвет...“

За потврдување на политиката на геноцид на грчката буржоазија врз Македонците по војната во „Билетин“ е поместена информација под наслов: „За сверствата на грчките фашисти“ во која се изнесени конкретни податоци за напади, убиства, мачења, силувања и други сверства извршени од вооружени терористички банди и регуларни воени и жандармериски единици.

Вториот број на „Билетин“ по повод годишнината на Илинденското востание излее свечено на 2 август 1945 година. Поголемиот простор на овој број му е препуштен на тој настан и на теророт во Егејска Македонија.

Во уводната статија на редакцијата на весникот под наслов: „ИЛИНДЕН“ откако се напомнува за тешката положба на македонскиот народ под турско ропство и издржливоста на Македонците да не потклекнат и да не се откажат од своите стремежи за национално ослободување, се вели:

„...2 август 1903 година е симбол на неравна борба на еден мал народ против објатната Турска империја. Ден кога прангите на робството се заклатија от мускулните раце на револуционарите и звукот им се чу от Крушово до Костур и от Солун до Серес.

Востанието не успеа, но остана овој ден како светал фар во историјата на македонскиот народ. Он го покажа патот за националното им ослободување.

На Илинден 1944 година македонскиот народ благодарение на заедничката борба со другите југословенски народи, заедно со сите национални малцинства под водачеството и здравата рака на Маршал Тито успеа да добие полно национално рамноправие заедно со другите југословенски народи натре во ФД Југославија. И кога народот от Вардарска Македонија ќе празнува слободно оваја година свој голем национален празник, еден дел от Македонија — народот от Егејска Македонија оште стене под тежината на една фашистичка тиранија... Еден народ, кој се е борел со сите средства за уништување на фашизмот, народ што жртвувал нај арните си синои во големата сојузничка борба, денес се искоренува со палењето на куките му, со конфискација на храните и на целата му стока, со насилијата на жените му и со застрелвањата за тоа што си бара да се признаат неговите права. За овој народ нешто одделно ќе претставува Илинден. Ке му ја засили верата во борбата. ке му ја закали волјата за да ги премине сите пречки кои му се јавуваат во патот на правата му борба...“

Исто така и „Билетин“ бр. 3 што излезе на 10 август 1945 година беше посветен на Илинденското востание.

И во останалите броеви на овој весник⁴⁾ главно се изнесуваат многубројни податоци за немилосрдниот и сверски терор на грчките власти против демократскиот народ на Грција, а особено против Македонците. Во нив наоѓаме и написи во кои се повикуваат грчкиот и македонскиот народ во борбено единство за отпор против теророт и за извојување на демократски права и слободи, како и информации за успесите во изградбата и животот на нова Југославија и НР Македонија.

Во врска со клеветничката кампања што се водеше во Грција и од десницата и од левицата против НОФ претставувајќи ја како автономистичка и сепаратистичка организација и во врска со ширењето на паролите од страна на домашната и страната реакција за „Независна Македонија под протекторат на големите сили“, во „Билтен“ бр. 8 е поместена статија под наслов: „Нашиот пат“. Откако накратко се прави осврт на учеството и придонесот на Македонците во антифашистичката војна (1941—1945), во статијата, меѓу другото, се вели:

„... Али и македонскиот народ не изостана. Натре од самиот последекемвриски смут и докато беснее теророт, се раѓа НОФ. Тоа е антифашистичка организација на Македонците. Во териториите од источните склоној на Пинд па дури и до град Серес. нејзини луѓе работат за да сите заедно, Грци, Македонци, Машри и Власи решително се фрлат против неофашизмот во Грција.

⁴⁾ Од овој весник се сочувани сите броеви и се чуваат во Архивот на Македонија,

Всѐ пак верно е дека премногу често се слуша, кога се говори за НОФ-ците, да се примесуваат и думите „Автономисти“, „Автономија“ и т.н. И тоа не само од фашистите (да зборуваат они не е чудно нешто) ами и од антифашисти. Недоразуменије!. За да го нема, нужно е да видиме што би значело сега „афтономизирањето на Македонија“, и који се они што имаат интерес да зборуваат за него. Ке бидеме подпомогнати во тоа ако земиме предвид известни постиженија на демократизацијата во Балканот, кои веќе се свршен факт.

1) Решението на АСНОМ согласно кое Македонија се прогласуе за Федерална државна единица во Федеративната заедница на југословенските народи. Во собранието зедао учасие, како негови членови, истакнати антифашисти борци и од трите делови на Македонија.

2) Второто заседание на АВНОЈ. Таму преставителите од сите нации на Југославија еднодушно ставуваат темелите за организирани на заедничка татковина врху федеративни начела. Оноа што просто како парола ги ентузијазираше сите во нивната борба против окупаторите и домашните им слуги, а сега брзат да му се насладат и на пракса.

3) Прогласуенето — после ноемвријските избори на Југославија за Федеративна Народна Република.

4) Факт дека после сите овие постиженија и согласно со нив постои денес слободна Македонска Федерална Република. Нејзината независност е гарантирана од цврсто заимното единство на нациите во Федерацијата. Нејзината сила е силата на југословенските народи од која што баш тоа единство извира.

Лесно е сега да се разбере што значи афтономизирањето на Македонија „под покровителството“ на некои од големите. Значи рушење на ова взаимно единство. Значи изолирање на Македонија и губење на оноа што со толку крв го постигна — националната независност.

Јасно е: само издајници Македонци, органи на меѓународната реакција, работат за едно такво нешто. Против нив без милостен казнувач ќе застане Македонскиот народ. А Грците антифашисти, маџите ќе му помогнат во тоа.

Но, автономизирањето на Македонија не е опасно зло само за Македонија... Грамадно е значението на ФНРЈ во ролјата си како динамичен центар на антифашистичките сили на Балканот. Подигнувањето на такви пароли во сашиност е стрела уперена против неа. Афтономизирањето на Македонија значи ослабување на народна Југославија. Нешто повеќе: заседнување на туѓа вонбалканска сила во срцето на Балканот под претекст дека иде како „покровителка“, значи претварање на Балканот во буре полно со барут.

На крајот од како ги анализира целите на реакцијата со обвинувањето на НОФ како автономистичка организација за да го оправда физичкото истребување на Македонците и да го скрши единството меѓу Македонците и Грците односно антифашистичкиот фронт кои за жал не го разбраа или не сакаа да го разберат партиите на ЕАМ и демократските организации, статијата завршува: „... Браство и цврсто и вза-

мно единство во редовите на антифашистичкиот фронт — тоа е единствениот пат кон општото ослободување, пат испитан во праксата. Тоа е нашиот пат.“

Се задржавме повеќе на таа статија, бидејќи во неа најјасно е изразена линијата на НОФ на Македонците од егејскиот дел на Македонија, која беше за борбен сојуз со сите демократски сили во Грција за борба против теророт, за извојување на демократски права и слободи за сите националности и народности во Грција. Исто така, повеќе се задржавме и за тоа што и покрај јасните ставови на НОФ, тоа прашање (етикетата за автономизам) беше присутно преку целиот период на граѓанската војна и беше искористено од грчките судови да испратат илјади Македонци пред егзекутивните одреди и логори. И захаријадовото раководство на КПГ обвини многубројни кадри и членови на НОФ и тој по ред да ги испрати по логори, затвори и сл.

Весник „НЕПОКОРЕН“, орган на НОФ на Македонците од егејскиот дел на Македонија, излезе на 1 мај 1947 година.

Развојниот пат на весникот „Непокорен“ беше во зависност од односот на КПГ спрема НОФ. Во периодот кога раководството на НОФ успеваше да води своја политика, весникот „Непокорен“ излегуваше многу ретко, на мал формат и на примитивна техника. И покрај тоа што беше решено тој да излегува еднаш неделно, од мај 1947 до август 1948 година излезе само 11 пати со тираж од 500—600 примероци. Причините за тоа беа од техничка природа — недостиг на хартија, машина за пишување, радио-апарат и сл. Весникот му беше препуштен само на Павле Раковски. Поради сето наведено весникот беше слаб и не ја одразуваше сосема работата на НОФ. Додека „Непокорен“ не излегуваше по цели месеци, при Привремената демократска влада и ДАГ излегуваа редовно разни весници, списанија, брошури и друго во илјадници примероци. Од тоа произлегува дека причините за ваквата состојба на весникот „Непокорен“ не беа само во недостиг на технички средства, бидејќи со такви располагаше грчкото раководство. Имено, се работи за неправилен однос на тоа раководство према НОФ и неговиот орган“).

Кога Захаријадис успеа да инфилтрира свои луѓе во раководството на НОФ од типот на Кочопулос Ставрос, Гушопулос Анастасис-Макис, Маљо и други и преку нив да ја спроведува својата политика спрема македонското движење, положбата на „Непокорен“ коренито се измени. Со доаѓањето на новото раководство на НОФ во август 1948 година, Захаријадес за да му го издигне авторитетот и полесно да се спроведува неговата

⁵⁾ Павле Раковски: „КПГ и Македонците под Грција“, во ракопис, стр. 116—117.

политика, нареди да се набави печатна машина на рачен погон, печатни букви на македонската азбука и печатарски квалификувани работници. По тоа „Непокорен“ (и другите органи на НОФ) почна да излегува редовно, во тројно поголем формат и четири пати поголем тираж — од 2 000 примероци⁶⁾.

Како што погоре наведовме, весникот го уредуваше Павле Раковски, член на Главното раководство на НОФ и одговорен за Агит-проп. Во него работеа и Христо Андоновски, Коле Снитчиев, Паскал Паскалевски и др.

Од 1 мај 1947 до 10 август 1949 година — кога поради поразот на ДАГ, престана да излегува „Непокорен“ — излегоа 28 броја од кои во 1947 5 броја, во 1948 година (до августовскиот пленум на НОФ кога беше променето раководството само 1 број) 17 броја, а во 1949 година 10 броја.

Весникот до август 1948 година се печатеше на шапилограф, а оттогаш во печатница. Излегуваше на 4, 6, 8, 12 и 14 страници, со тираж: првиот број излезе во 100 примероци, вториот 70, до 500—600 до август 1948 година, а оттогаш до 2 000 примероци.

Растурањето на весникот во времето кога излегуваше во ограничен тираж, се вршеше на тој начин, што беше уредено секој примерок да минува од рака во рака и да се чита на состаноци и конференции по селата и по групи од борци на ДАГ⁷⁾.

Од август 1948 година кога НОФ целосно мина во рацете на Захаријадис и кога тиражот беше зголемен за четири пати, растурањето на „Непокорен“ и другиот македонски печат беше решено на тој начин што командите на сите единици на ДАГ беа задолжени да се снабдуваат со истиот и одговорните за Македонците⁸⁾ во единиците организираа групово читање, а слободните стрелци разнесуваа македонски печат и во најоддалеченото македонско село во тилот на непријателот⁹⁾.

Во програмската статија на весникот „Непокорен“ објавена во првиот број што излезе на 1 мај 1947 година, меѓу другото, се вели:

„... Денешниот 1-ви мај — роден ден на нашиот лист „Непокорен“ ќе означуе крајот на таквото положение. Ќе означуе и почетокот на еден нов период на Демократското македонско движење. Листот „Непокорен“ е дело на нашиот народ и ќе ја има неговата вцелосна грижа и љубов. Листот „Непокорен“ ќе биде првоборец за разобличување на секаква политичка провокација против народот. Листот „Непокорен“ ќе

⁶⁾ Исто.

⁷⁾ Исто.

⁸⁾ Во секоја единица на ДАГ во која служеа Македонци беше поставено одговорно лице со задача да ја води идеолошката работа меѓу Македонците во духот на линијата на Партијата.

⁹⁾ Павле Раковски, цитирано дело, стр. 116—117.

се бори за зацврстување на единството меѓу Грци, Македонци и Власи во борбата против граѓанската војна, за смирување, за разрешување на сите проблеми на мирен начин.

Листот „Непокорен“ по случај неговото издавање, и по случај празникот на работниот народ од целиот свет, го поздравува непокорниот народ на Грција и ги поканува сите — сите без разлика — националистите десничари, патриоти левичари и останатите Грци, Македонци, Власи и другите порешително да се обединат...¹⁰⁾ против предизвикувачите и организаторите на граѓанската војна, који само на туѓи интереси им служат. Да се збратимиме. Да престане злочинот и крвта. Да тргнемe за мирољубиви решенија.

1.ви мај — ден за поход на работните луѓе во светот за поарен живот — може и треба да стане ден на чекорание кон нормализација за спасувањето на нашата земја...“

Појавата на „Непокорен“ го одушеви македонскиот народ и тој многу бргу стана најомилениот и најчитаниот весник. „Непокорен“ го одушеви и поетот Паскал Паскалевски за кого ја напиша песната:

„НЕПОКОРЕН“

„Непокорен“ — нашиот весник
е одраз на нашата крв
што во борба се лее и вечно
е чиста ко кристал без црв

„Непокорен“ — едно заглавие
на народ еден маченик
што геројски крева днес глава
и могуен расти велик

Непокорен народ сме ние
демократски дух нас не пој
и славјанска крв во нас врие
за слобода дегаме во бој

Во нашиот полет нагоре,
урнуваме робии и гнет.
Со крвта ни, правиме море
и зидаме човешки свет.

Непокорен народ сме ние,
непокорен секој од нас
и вулкан ни в срцето врие
за скапа демократска власт.

Со Грци и Власи сме браќа
за нста се бориме цел.
Нов во земјата живот се раѓа
демократски, слободен смел.

„Непокорен“ не е заглавие
на овој ни весник и број
„Непокорен“ — то е заглавие
на слободен народ герој.¹¹⁾

Покрај програмската статија, во првиот број на „Непокорен“ објавени се написи и информации за теророт врз Македонците од страна на грчките власти, вести и коментари за внатрешната и надворешната ситуација.

Вториот број на в. „Непокорен“ излезе со големо задоцнување. Во него главно беа објавени материјалите и документите донесени на Првиот кадровски актив на НОФ на Македонците од егејскиот дел на Македонија одржан на 20 мај 1947 година.

¹⁰⁾ Текстот поради оштетеноста не се чита.

¹¹⁾ Вес. „Непокорен“ од 1. мај 1947 година.

Активот на НОФ беше прва најмасовна манифестација на организацијата НОФ во кој беше извршена анализа на внатрешната и надворешната ситуација, на развојот на народно-ослободителното движење, на успесите и слабостите и идните задачи на НОФ, а беше конституирано и главното раководство на НОФ и др.

Во в. „Непокорен“ број 4 од 10 септември 1947 година се поместени написи, статии, информации, коментари и сл. како на пример: „Чесната и геројската борба на АФЖ“ во која се зборува за масовното учество на Македонката во ДАГ и во политичките организации, „Организациона дејност на НОФ“ во која се соопштува за одржани состаноци, конференции и друго на организациите НОФ и АФЖ, статијата во продолженија „Македонскиот јазик и македонската литература“ од Блаже Конески, „Плодот на заедничката борба“ од Паскал Паскалевски и други.

Паскал Паскалевски во наведената статија ги коментира законодавните одредби на Главниот штаб на ДАГ за организацијата на народната власт во слободните територии, со посебен осврт на оние членови од одредбите со кои на националните малцинства им се признаваат еднакви политички права и слобода да ја развијат својата национална култура, да отвораат училишта на свој јазик. Авторот констатира дека оваа придобивка на Македонците е резултат на заедничката борба на македонскиот и грчкиот народ.

„Непокорен“ бр. 6 од 20 февруари 1948 година ги донесува документите од I-от конгрес на НОФ одржан на 13 јануари 1948 година во с. В'мбел, Костурско, потоа информации за теророт врз Македонците од грчките власти, дејноста на ДАГ, реагирањата во светот за ситуацијата во Грција, продолжение на статијата „Македонскиот јазик и македонската литература“ од Блаже Конески и др.

Број 7 на „Непокорен“, кој излезе на 20 март 1948 година, покрај уводната статија на Павле Раковски, во која се осврнува на надворешната интервенција во Грција, која ја смета за главна причина на Граѓанската војна во земјата, во рубриката „Народни проблеми“ поместени се написи за проблемот на пролетната сеидба, за тешкиот живот на интернираните демократи и др. Во рубриката „Организационен живот“ донесени се информации за организационата активност на НОФ и АФЖ, за дејноста на Културно-просветната група на НОФ, информации за теророт врз Македонците од страна на грчките власти, од животот во слободните територии и др. По повод грчкото востание од 1821 година, поместена е пригодна статија.

„Непокорен“ бр. 12 од 12 август 1948 година, печатен во голем формат и модерна техника, е првиот број што излезе, како што наведовме во почетокот, откако Захаријадес успеа да

го стави НОФ под своја целосна контрола. Во овој број е објавена Резолуцијата на Централниот совет на НОФ со која двајца раководители на Главното раководство на НОФ Михајло Керемидчиев и Паскал Митревски се суспендираат од раководството, наводно поради „фракционашка борба без принципи“. Потоа, статијата на Павле Раковски под наслов „Македонското народно-ослободително движење ги изразува вистинските потреби на развитокот на македонскиот народ“, како и дел од резолуцијата на IV Пленум на ЦК на КПГ за епопеата на Грамос, одржан на 28—29 јули 1948 година. Во овој број има вести и репортажи за прославата на Илинден во Ег. Македонија, за годишнината од воведувањето на народната власт во слободните територии и др.

Во резолуцијата на IV пленум на КПГ за учеството и доприносот на Македонците во борбата, меѓу другото, се вели:

„...Пленумот го потврдува особениот допринос на македонскиот народ во општото дело на слободата. Участието во Народно-ослободителната борба е всенародно и тотално. Со ова негова борба македонскиот народ го изградува својот слободен рамноправен живот и осигурува со крвта на своите синови и керки неговата демократска иднина...“

Во наведената статија „Македонското народно-ослободително движење ги изразува вистинските потреби на развитокот на македонскиот народ“, авторот Павле Раковски, откако се осврнува на политиката на грчките режими за физичко истребување на Македонците, истакнува:

„...значи, вонредно тешките социјално-економските услови за живот, опасноста да си ја загинат националноста или да бидат физички уништени, тоа главно ја составува основната причина за избувнувањето на македонското народно-ослободително движење“.

Во продолжение авторот се осврнува на улогата што ја играл субјективниот фактор — КПГ — во македонското движење. Овде не е место критички да се осврнеме и да одговориме на некои принципиелни ставови и заклучоци на авторот во оваа и во статијата „КПГ — организатор, воодушевител на народната борба за социјална и национална слобода“, објавена во „Непокорен“ од 18 декември 1948 г. со кои не можеме да се сложиме. Впрочем и самиот Павле Раковски во неговиот п-нов труд „Македонското национално прашање низ политиката на КПГ“ сосема ги корегира своите ставови изнесени во наведените статии¹²⁾.

„Непокорен“ бр. 19 од 10 декември 1948 година, донесува, покрај другото, уводна статија под наслов: „Убиј го за да не те убие“, споменатата статија на Павле Раковски „КПГ

¹²⁾ Павле Раковски: Македонското национално прашање низ политиката на КПГ, ГИНИ бр. 3/68.

организатор, воодушевител на народната борба за социјална и национална слобода“, која беше печатена и во посебна брошура¹³⁾, „Сакаат да ни ги вратат децата за да ги отепат со авионите“ и други написи, репортажи и информации од борбите на ДАГ и од животот во слободните територии.

Во уводната статија „Убиј да не те убие“, се зборува за настојувањата на Привремената демократска влада на Грција за помирување и окончување на Граѓанската војна на кои монархофашистите одговорија со уште поголем терор и разгорување на војната, поради што на демократскиот народ не му останува ништо друго, освен да одговори со исти средства. Во статијата „Сакаат да ни ги вратат децата за да ги отепат со авионите“ се зборува за кампањата на грчката влада во земјата и на дипломатски план за враќање на децата, кои ДАГ ги имаше евакуирано во соседните земји.

„Непокорен“ од 25 март 1949 година е посветен на II-от Конгрес на НОФ на Македонците од ег. дел на Македонија. Уводната статија на Паскал Митревски под наслов: „2-от Конгрес на НОФ и Македонците од Егејскиот дел на Македонија“ и другите материјали поместени во овој број се во духот на заземениот став на КПГ по македонското прашање на 5-от Пленум свикан на 30—31 јануари 1949 година.

Врз основа на заземениот став на КПГ по македонското прашање, во резолуцијата на 2-от Пленум на Главниот одбор на НОФ кој беше свикан по Пленумот на КПГ, меѓу другото се вели:

„... II-от Конгрес ќе биде Конгрес за прокламирање на новите програмски принципи на НОФ, кои што вековното тежнение на нашиот народ, ќе прокламира соединување на Македонија во една единена, независна, рамноправна македонска држава во рамките на народно-републиканската федерација на балканските народи, кое што ќе биде релизирањето на неговите многугодишни крвави борби. II-от Конгрес на НОФ ќе го прокламира сенародното востание на македонскиот народ, ќе ја направи проверката на сите сили на македонскиот народ, ќе ги групира околу НОФ и победносно ќе ги поведе во заедничката со грчкиот херојски народ борба против монархофашизмот и американците империјалисти. II-от Конгрес ќе се отправи особено кон поробеното македонското население од градовите како што се: Лерин, Костур, Воден, Ениџе-Вардар, Гуменџе, Серес, Драма, ќе го покане и ќе го дигне во непримиривата борба против монархофашизмот и англоамериканците окупатори за побрзото ослободување и исполнување на тежненијата на непокорниот македонски народ, во борба за Народна Република Македонија“.

¹³⁾ За содржината на овој труд види во делот списанија и брошури.

Не е потребна некоја особена мудрост за да се наслутува против кого беше усмерен и на чии интереси му служеше овој став на КПГ и НОФ по македонското прашање. Тој најмалку му служеше на интересите на македонскиот народ, на македонското и грчкото ослободително движење. Зошто е заземен овој став, кој многу скоро беше коригиран и какви се штетите од него, не е предмет на овој напис.

„Непокорен“ престана да излегува во август 1949 година со поразот на ДАГ во Вичо.

Централниот совет на НОФ, покрај весникот „Непокорен“, издаваше и БИЛТЕН. Билтенот имаше информативен карактер и излегуваше два пати неделно, во среда и сабота. Првиот број на овој лист излезе на 5 септември 1948 година и престана да излегува во првата декада на август 1949 година кога престана да излегува и „Непокорен“. Билтенот го уредуваше редакцијата на „Непокорен“. До 5 февруари 1949 година излегуваше на мал формат, а оттогаш кога НОФ се снабди со нова печатница, почна да излегува во поголем формат, на 4 страници.

По повод набавката на модерна печатница, „Билтен“ од 5 февруари 1949 година објави пригоден напис под наслов: „Во нашиот крај се основа првата македонска печатница“. Во написот, меѓу другото, се вели:

„... Видовме за прв пат во нашата историја наше писмо, наши весници и списанија. И сега си имаме и наша веќе одделна македонска печатница. Почесто сега ќе излегуваат илјадници наши листови... Но, паралелно со тоа ќе ја собудат нашата потисната национална култура од досегашните антинародни влади на Атина. За да одговори на своите историски задачи првата македонска печатница во егејскиот крај на Македонија има нужда од поткрепата на сите. За да стапне во здрави темели треба овие први корени на нашиот културен развој да ги подржаваме со силна духовна храна што ќе ја дава секој од првата линија, од позадината и од поробените крај. Само вака ќе ги изнесуваме нашите постигања во военото и политичкото поле и ќе ги привлечиме сите наши заблудени сонародници покажувајќи им го спасителниот пат по кој ќе треба да тргнат и они за нашата национална слобода“.

Од анализата на досега пронајдените 30 броја од Билтенот констатираме дека тој накратко информира за најважните настани во земјата и странство. Најголем дел во Билтенот зафаќаат информациите и комуникацијата за воените операции меѓу ДАГ и владината војска, поважните воени операции и битки, како што се, на пример, битките на Грамос, Негуш, Воден и други, успешите на ДАГ, загубите на непријателот и сл.

Една од најинтересните рубрики на Билтенот беше рубриката „Терор“ во која се изнесуваа податоците за злогласниот терор на грчките власти врз Македонците (масовни апсења, убиства, горење на села, силувања, интернирања и сл.). Во врска

со тоа Билтенот бр. 63 од 20 мај 1949 година објави статија под наслов „Злочинскиот поход“ од Паскал Митревски, а Билтенот бр. 64 од 24 мај 1949 година го објави „Апел-протестот на Главниот одбор на НОФ“. Откако во Апел-протестот Главниот одбор на НОФ ги разобличува целите на пропагандната офанзива на грчките власти против Македонците и нивната организација НОФ, се задржува на жалосната положба на Македонците, за што меѓу другото, пишува:

„...Преку 3500 Македонци и Македонки за малце дена станаа жртва на тој крвав терор. Малки деца, жени, старци и баби се фрлени по занданите и затворите каде што се подложени на нечовечки мачења и се уништуваат.

Во Хрупишта, во селата Изглибе и Желин ги убиваат без да ги сметаат Македонците по улиците и со надминато гестаповско престаплене ги горат заедно со своите куќи малките деца, жените и старците. Вета Гулева од с. Олишта, Костурско, ја исекоа на парчиња во нејзината куќа, бидејќи не сакала да ја обездомат и да ја однесат во град Костур. Фана Белова од с. Мокрени ја отепаа сред село под нечовечки услови. Тало Цалепанов од с. Неокази, Леринско од како го измачија страшно го однесоа во еден доа и го заклаа, а на Кица Апостолова и на нејзината мајка од истото село им ги скршија со копачка главите и после мало умреа. Никола Сидовски 70-годишен старец од с. Бела Црква, Костурско, го подложија на средновековни инквизиции и го убија, а после го исекоа на парчиња и парчињата ги фрлија в село, за да се уплаши народот.

Истото нешто го извршија и во с. Жупаништа, костурско каде ги отепаа и ги исекоа на парчиња двете сестри Златка и Депа и Ило Пандовски..... Леринските затвори се наполниа со демократски граѓани. Истото се врши и во Воден, Ениџе — Вардар, Гуменџе и насекаде.

Това што последно време се врши против Македонците е нечуено претстаплене што друго равно нему, не се чуло. Това е еден вистински програм организиран од монархофашистите со определена цел за масовно физичко уништување на македонскиот народ...

Пред овоа страшно положение и масовно престаплене, ние издигаме глас и бараме од световната демократска солидарност и од сите меѓународни организации и друштва да ја запрат убиствената рака на монархофашистите...“

„Билтенот“, покрај цитираните статии, донесуваше материјали и документи од организационата дејност на НОФ, односно од одржаниот II Конгрес на НОФ, говорите на Захаријадис и Костас Караборгис, член на ПБ на ЦК на КПГ во Конгресот, од формирањето и дејноста на КОЕМ, обновувањето на младинската организација НОМС, и вести за работата на органите на народната власт во слободните територии, написи за целосното ангажирање на македонското население во борбата, во служба на ДАГ, за поправка на училишни згради и патишта, за збринување на бегалците и сл.

Окружни (локални) и други весници

„ЗОРА“ беше орган на Окружниот одбор на НОФ за Леринско. Првиот број на „Зора“ излезе во ноември 1946 година. Излегуваше „под редакциона комисија“, еднаш месечно, двојазично односно на македонски и грчки, мал формат и тираж, печатен на шапилограф, на 4 страници.

Вториот број на „ЗОРА“ излезе на 25 декември 1946 година непосредно по обединувањето на силите на НОФ и КПГ врз основа на постигнатата спогодба.

По повод тој настан, односно на обединувањето на македонските и грчките демократски сили, весникот „ЗОРА“ од 25. 12. 1946 година донесува во духот на тоа единство редакциска статија под наслов: „Браство-единство — помирение“, во која, меѓу другото, се вели:

„Предаден во пламенот на граѓанската војна што ја запалија во Грција Англичаните окупатори и монархофашизмот, народот от нашата околия, Грци и Македонци збраствени тесно и нескршливо соединени ги преминуваат тешките денои на втората чужда окупациа, и ги уништуваат опитите на реакциата што сака да ги раздели...

Сакаја да не видат разделени. Да се јадиме еден со друг, да се колиме. И тиа тогаш тихо да си вршат нејната работа. Но поминаја тиа февтските години, Нови времина — Нови луѓе. Свесни и групирани околу нејните демократски организации, збраствени и соединени, со организирана и усилена борба. Истата тешкиот живот ги направи такви“.

Откако во продолжение зборува за островите и затворите каде напредните Македонци и Грци го „окалија братството и единството“ статијата завршува:

„НОФ (Народен Ослободителен Фронт) Демократска и антифашистическа оваа организациа ЕАМ то на Македонскио нарот, неиниот авангарт, продолжава и кога нејната тежка борба за една истинска слободна, Демокрацка, и независна Грција, за ослободуението и рамноправиеото на македонскиот нарот, го покажва и усветлава патот шо ќе треба да го тргне народ от нашата околия...“

Во врска со пропагандата на грчката десница да го наклевети и претстави НОФ како автономистичка организација и Македонците како автономисти, а со тоа да ги оправда злосторствата што ги вршеше врз нив, весникот „Зора“ број 4 од 13 март донесува статија од секретарот на НОФ Михајло Керемидчиев под наслов „Фалсификувачи на вистината“ во која ги изнесува основните цели на НОФ за демократија, независност и рамноправност на Македонците.

„Зора“, бр. 5 од 15 април 1948 година, покрај другото го објави меморандумот на 161 Македонци затвореници во солунскиот затвор „Павлос Мелас“ доставен до Анкетната комисија на Организацијата на Обединетите нации (ООН).

Во Меморандумот се вели:“

Долупотписаните 161 Славомакедонци затворници во затворите „Павлос Мелас“, учесници на движењето на отпорот и демократски граѓани, по повод клеветничкиот и безобзирен исказ што го даде пред Анкетната комисија на ООН Ванте Лумпе Валтадорос со кој на НОФ (Народно-ослободителни Фронт на Македонците од Ег. Македонија) и на Славомакедонците им препишува тенденции и цели за божем автономија на Македонија, а со цел да го поткрепи неоснованото тврдење на грчкиот монархофашизам за „надворешна помош“, под одговорност го изјавуваме следново:

Подла е клеветата дека НОФ и воопшто Славомакедонците се стремат за автономија на Македонија. Војувавме во сите војни заедно со грчкиот народ. Војувавме во Албанија ние и нашите деца на првата линија за слободата, суверинитетот и независноста на Грција, затоа што верувавме и веруваме дека внатре во една слободна, независна и демократска Грција ќе ја придобиеме нашата рамноправност. Премногу се жртвите на Славомакедонците во поранешните и во грчкоиталијанската војна.

Во периодот на првата окупација исто така се боревме жестоко во редовите на ЕАМ—ЕЛАС за ослободување на Грција од тројниот фашистички режим и дадовме многу жртви. Немилосрдно ги удривме охранитите и ги ликвидиравме. Нападнавме и напаѓавме секое автономистичко движење кое нема друга цел, освен да го наклевети демократското движење и да им служи на црните планови на англиските империјалисти и на грчкиот монархофашизам кој е нивни агент. Денес се бориме заедно со грчкиот народ за слободата и независноста на Грција и демократија и за нашата рамноправност во рамките на грчката држава. Тие што зборуваат за автономија на Македонија се наши непријатели, се непријатели на грчкиот народ, се непријатели на балканскиот и светскиот мир и јавно ги жигосуваме. Автономистичкото движење има за цел да го скрши единството и да предизвика конфликтите помеѓу грчкиот народ и Славомакедонците, да створи проблеми на штета на соседните народни демократии и непријателство меѓу нив и Грција и да ја оправда англиската окупација.

Ја покануваме Анкетната комисија да не посети во затворите „Павлос Мелас“ за да види од блиску и да се запознае со многубројни неоспорни факти како мислат и кои се стремежите на Славомакедонците. За да види инвалиди и раненици и жртви насите војни, Славомакедонци. Да види Славомакедонци живи сведоци кои ги удирија со фанатизам автономистичките движења на Калчџџ и на него слични. За да види со конкретни непобитни факти како Славомакедонците ја удри поделбата на пушките од страна на автономистите. За да види зошто денес Славомакедонците се имат ставено заедно со грчкиот демократски народ во немилосрдно истребително гонење, додека Калчџџ, отпадоците Валтадори и слично на нив уживат поинаков третман од денешната антинародна држава, точно затоа што се охранити и предадени шпиуни и агенти и безобзирни лажни сведоци.

Затвори „Павлос Мелас“

1 март 1947 година
(следуваат 161 потписи).

Покрај статии и писма, „Зора“ донесуваше вести и информации за теророт на грчките власти во Леринско, за организационата дејност на НОФ и др.

По повод годишнината од смртта на Гоце Делчев, весникот „Зора“ од 20 мај 1947 година поголемиот простор му го посвети на Гоцевата револуционерна дејност за национално ослободување на македонскиот народ.

Органот на Окружниот одбор на НОФ за Воденско ПОБЕДА почнува да излегува на 1. I. 1947 година. Весникот го издаваше Одделението за Агит-Проп на НОФ под непосредно раководство на секретарот Вангел Ајановски — Оче. Првата редакција на „Победа“, покрај секретарот, ја сочинуваа: Гого Петричев, Христо Андоновски и Христо Николов.¹⁴⁾

„Победа“, како и другите органи на НОФ, излегуваше двојазично односно на македонски јазик со македонска азбука и грчки јазик со грчки букви, на 4, 8 и 16 страници. Според одлуката на Окружното раководство на НОФ и редакцијата, тој требаше да излегува еднаш неделно, но, тој не излегуваше редовно. Така, на пример, во месеците јануари — март излезе пет пати, во мај само еднаш, односно од 1 јануари 1947 до 23 април 1948 година „Победа“ излезе 16 пати од кои 2 пати вонредно. Во врска со нередовното излегување на весникот „Победа“, секретарот на Окружниот одбор на НОФ Лазо Поп-Лазаров на окружната конференција на НОФ за Воденско одржана на 20 декември 1947 година, меѓу другото, рече: „Во секторот за агитација и пропаганда не успеавме до крај да ја исполниме задачата поради недостиг на материјали. Од мај до сега „Победа“ излезе 4 пати...“¹⁵⁾ Секако Поп-Лазаров не ја кажа до крај вистината. Не може да станува збор за недостиг на материјали, кога истовремено другите организации (КПГ, ЕАМ, ДАГ итн.) секидневно издаваа свои весници и билтени и друго во многу илјади примероци. Причината е во друго, во ставот на КПГ према НОФ. Впрочем, еве што читаме во еден друг извештај: „...весникот „Победа“ што беше испраќан во Штабот (штаб на 24 бригада на ДАГ на ДАГ н.б.) во неколку примероци, ми беше наредено од Штабот да го чувам во архивата под мотивација дека имаше доволно материјали за читање кај борците. Исто така покренатото прашање во конференции од борците за печатење на македонски песни беше изоставено“.¹⁶⁾

Во програмската статија поместена во првиот број на весникот „Победа“, под наслов „Целта на издаванието“, меѓу другото се вели:

14) Павле Раковски, цитирано дело.

15) АМ, Збирка: „Егејска Македонија во НОБ (1945—1949“, АБ: 281.

16) Цитирана збирка, извештај од Г. Јанчев, б.б.

„... Овој мал, но богат со материјали неделни весник има за цел да го просветува и ориентира славномакедонскиот народ од воденскиот округ. Овој неделни народно-демократски весник „ПОБЕДА“ ќе се бори за демократско решение на сите проблеми на работничкото национално славномакедонско малцинство за демократизирањето на Грција, али поике за да може славномакедонскиот народ да го ужива желанието, запознавајќи се со својата азбука, својот език и воопшто своите должности.

Весникот се издава од Округниот одбор на НОФ за Воденско што уште поике ќе биде широкиот орган на народноослободителната организација кој ќе се бори за признавањето на самиот НОФ како едно парче организирано во рамките на демократскиот покрет во Грција, врху правата основ на рамноправието. И уште нешто, демократскиот весник „ПОБЕДА“ ќе се бори за примиренето, равновесијето и независноста на Грција. Должност на сите работни Славномакедонци е да пишуваат и да изложуваат целото им желаније, али појкје да го распрастранат нифниот им орган кон сите народи од округот ни“.

Покрај програмската статија, во првиот број на „Победа“ е објавена и статијата на Вангел Ајановски — Оче, секретар на окр. одбор на НОФ за Воденско, под наслов: „Патот на Славномакедонците“. Откако, накратко ја изнесува политиката на воените грчки власти за физичко истребување на Македонците, во продолжение на статијата Оче пишува:

„... Македонскиот народ наоѓајќи се пред истребителен прогон, одаучи со една цврста заклетва, живот или смрт, го најде патот на слободата, — патот на демократијата. И така пред оваа потреба го подигна знамето на Народно-ослободителниот фронт (НОФ), организиран и раководен под негово знаме, братски обединет со грчкиот народ се бори за збратимување, за нормализирање на положбата, за независност на Грција“.

Во пронајдените досега осум броја на весникот „ПОБЕДА“ поместени се повеќе статии, како што се: „Нашата младина — НОМС“ од Гого Петричев, во која се опишува дејноста на младинската организација НОМС во егејскиот дел на Македонија, „Жените во борбата“ од Мирка¹⁷⁾ и други, потоа материјали, документи, информации за организационата дејност на НОФ, АФЖ, НОМС односно за одржаните реонски, околински и окружни советувања, состаноци и конференции на НОФ, кадровскиот актив на НОФ одржан на 20 мај 1947 година, за дејноста на ДАГ, за теророт на грчките власти против Македонците и нивниот отпор, за значењето на отворањето на македонските училишта, пригодни написи по повод роден денот на маршал Тито, за делото на браќата Кирил и Методи и др.

¹⁷⁾ Мирка — Елена Стојкова.

Како што наведовме в. „ПОБЕДА“ два пати излезе празнично и тоа на 2 август 1947 година по повод 44-годишнината на Илинденското востание и на 23 април 1948 година по повод тригодишнината на организацијата НОФ.

Во празничното издание на „ПОБЕДА“ по повод Илинденското востание, покрај фотографи на Гоце Делчев како идеолог на истото, по повеќето написи за текот и значењето на востанието, за неговите идеолози и првоборци, поместен е и проглас на Окружниот одбор на НОФ за Воденско во кој се вели:

„Окружниот одбор на НОФ за Воденско по случај 44-годишнината на Илинден испраќа топли поздрави на членовите и кадровите на НОФ од нашиот округ.

П О К А Н У Е

Членовите и кадровите на НОФ разбирајќи го значењето на историските моменти кои преживуе Народно-ослободителната борба на македонскиот и грчкиот народ да застанат непоколебливо на своите позиции

О Д У Ш Е В Л Е Н И

од величествената борба на героите од Илинден и од heroјскиот отпор на грчкиот народ, нека продолжиме неуморно усилијата за да го прошириме народно-спасителното движење за помирение и единство“.

Со слична содржина и окружниот одбор на АФЖ испрати проглас до жените во Воденско.

Во Костурско во почетокот на 1947 година отпочнува да излегува весникот ЕДИНСТВО како орган на Окружниот одбор на НОФ.

Како и другите, така и в. „Единство“ излегуваше двојазично, на мал формат и тираж, еднаш месечно на 8—12 страници, печатен на шапилограф. Во почетокот го уредуваше Мичо Губиденев¹⁸⁾.

Весникот „ЕДИНСТВО“ донесуваше статии како што се „Последната дѹма ќе ја има народот“¹⁹⁾, во која се разобличуваа маневрите на грчката десница која преку формирање на влада на чело со либералот Софулис сакаше да го залаже јавното мислење, потоа статијата на Гого Петричев по повод формирањето на Привремената демократска влада на Грција под наслов: „Големата историска придобивка“²⁰⁾, написи и информации за револуционерната дејност на Лазо Поп-Трајков, деј-

¹⁸⁾ Павле Раковски, цитирано дело.

¹⁹⁾ Вес. „Единство“ бр. 7/1947 г.

²⁰⁾ Вес. „Единство“ бр. 8/48 г.

носта на ДАГ во Вич, организацијата и работата на органите на народната власт, теророт во Костурско, материјали од I окружна конференција на НОФ во Костурско одржана на 23 — 24 декември 1947 година, за масовното учество на Македонците во борбата, за отворањето на македонски училишта и сл.

Во врска со масовното учество на Македонците во редовите на ДАГ и неговите помошни служби во весникот „Единство“ од 14 ноември 1947 година читаме:

„Над 3000 само од нашата околица младинци и младинки стапија во редовите на ДАГ и се борат заедно со грчкиот народ во сите места, дури и околу Атина... Со вистинска народна тревога славномакедонскиот народ се дига со ентузијазам и дава сè за борбата, се за победата...“

А во врска со отворањето на македонски училишта во слободните територии во рубриката „коментари“ објавен е следниов напис:

„Етапа преродење

На 25. XI. 1947 година заврши првиот курс на македонски народни учители што беше организиран од страна на Централното раководство на НОФ.

49 мина курсисти ги положија испитите и се ставија на расположение на учителските комисии. Нашите млади учители ќе ги отворат сите македонски училишта по сите слободни територии.

Нашиот народ почнуе веќе, благодарение на наоружената помош од страна на ДАГ, да си го образуе јазикот, народната просвета и си ја развива националната култура.

Нашите млади учители треба да си ги вложат сите свои силија и да одговораат на друштвено-народно и национален им задаток, уважувајќи така безбројните и скапоцените жртви во олтарот на слободата“.

Од мај 1949 година почнува да излегува весникот „БОРЕЦ“, орган на 18 бригада на ДАГ. Весникот излегуваше еднаш месечно и до крајот на војната излезе само три пати. Тој донесуваше вести од животот и дејноста на бригадата, кратки информации од дејноста на ДАГ и сл.²¹⁾

ОСЛОБОДИТЕЛ е македонско издание на органот на Штабот на ДАГ за Пајак — Кајмакчалан АПЕЛЕВТЕРОТИС, кој на македонски јазик почнува да излегува од својот петти број односно од 29 февруари 1949.

„Ослободител“ излегуваше на 6 страници, мал формат, печатен на шапилограф. Во него се објавувани статии, написи, информации за борбите на ДАГ, дејноста на масовните орга-

²¹⁾ Вес. „Προς τι ημι“ (Кон победата), орган на Главниот штаб на ДАГ од 17 јули 1949 год.

низации во Воденскиот округ, за органите на народната власт, за теророт, разните наредби на ДАГ, за ситуацијата во земјата и сл.

Во с. Булкес, Војводина (Југославија) од април 1949 година беше покренат весникот ЕДИНСТВО, орган на секцијата НОФ — Булкес, односно на Македонците бегалци од егејскиот дел на Македонија настанети по војната во тоа место. Весникот беше печатен во модерна печатница, на 4 страници. Во него, покрај вестите и информациите за животот и работата на Македонците во Булкес, се донесуваа вести за дејноста на ДАГ и ПДВ, за ситуацијата во Ег. Македонија и Грција, написи за нашите револуционери Гоце Делчев и други.

Во издание на весникот „Единство“, исто така, во Булкес од мај 1949 година излегуваше билтенот ВЕСТИ. Билтенот излегуваше на 15 дена, на две страници, на македонски јазик и донесуваше кратки вести за позначајни настани во Грција и во светот, за дејноста на ДАГ, ПДВ, теророт и сл.

Списанија, брошури и други изданија на НОФ

Списанието НОВА МАКЕДОНКА беше орган на Антифашистичкиот фронт на Македонките во Грција (АФЖ) и беше првиот засебен орган на организацијата АФЖ. До појавата на својот орган, АФЖ на Македонките од Егејска Македонија своите документи и материјали ги печатеше во органите на НОФ. „Нова Македонка“ излегуваше еднаш месечно, двојазично (на грчки и македонски јазик) на 10, 16 и 20 страници. До 4-от број се печатеше на шапилограф, а од 5-от број натаму во македонската печатница на НОФ. Уредник на „Нова Македонка“ беше Уранија Алиломова со непосредна помош на Павле Раковски. Како и во другите изданија на НОФ, така и во „Нова Македонка“ беше применет македонскиот литературен јазик од НР Македонија.

Првиот број на „Нова Македонка“ излезе на 1 март 1948 година а последниот 12 број во јули 1949 година со капитулацијата на ДАГ.

Покренувањето на списанието „Нова Македонка“ имаше за цел да ја популаризира борбата на Македонката и уште повеќе ја мобилизира во неа.

Во уводната статија во првиот број на „Нова Македонка“ под наслов: „Цел на нашето издавање“, меѓу другото се вели:

„Нова Македонка“ излегуе во период, што борбата водена од Грци и Македонци против туѓинците англоамериканци империјалисти и домашните монархофашисти влегуе во решителна фаза. Таа излегуе во момент, кога ДА. му нанесе здрави удари на непријателот, ослободуе нови територии на кои се создава еден нов живот на чело со Демократската влада...“

Откако во продолжение се зборува за учеството на Македонката во борбата против ненародните режими пред војната, во текот на НОБ против фашистичката окупација, по војната против наметнатиот реакционерен режим за демократски слободи и рамноправност на жената, во статијата читаме:

„Од овие сурови борби изникна Антифашистичкиот фронт на македонката жена — АФЖ, којшто успеа да вникне во душата на македонката жена, да ги пронајде нејзините тежненија, да ја облее со светиот пламок за слобода и да ја поведе во борбата.“

Во продолжение се зборува за масовното учество на Македонката во борбата и за извојуваните придобивки кои ја изравнаа со мажот. Во врска со значењето и задачите на списанието, меѓу другото се вели:

„... Затоа го издаваме нашето списание „НОВА МАКЕДОНКА“ за да и помогиме на македонката жена во секој сектор од нејзината дејност, во патот на нејзината борба за побрзата победа. Она за прв пат во нејзиниот живот — двојно поробената Македонка-ке види свое списание, нејзина придобивка, напишано на свој мајчин јазик што ќе го содржи секој нејзин идеал, нејзин стремеж, нејзини проблеми и дејност.“

Со ова списание ќе ја популаризираме нејзината борба, ќе ја зближиме уште повеќе до грчкињата, ќе ги зацврстиме нашите братски врски, и ќе ги фрлиме сите наши сили во заедничката борба што ја водиме Грци и Македонци за Независност, Демократија и Рамноправност... „Нова Македонка“, навистина ќе стане носител на идеалите на новата македонка ќе ја поведе македонката во единствениот народноспасителен пат: во борбениот пат. Затоа што само на овој начин и ние жените ќе си ја добиеме рамноправноста и потполната еманципација како жена, и националната рамноправност како народ, во рамките на независна и Народнодемократска Грција“.

Во списанието „Нова Македонка“ со свои прилози учествуваа повеќе активисти на НОФ и АФЖ, кои ја опишуваа борбата на Македонката за извојување на рамноправност, национални и социјални слободи, за масовното учество на жената-Македонка во редовите на ДАГ како борец и раководител, како активист на АФЖ и другите организации, на народната власт и др., за херојски подвизи на Македонки во борбите и пред непријателот, како Мирка Гинова, Цвета Андреева и други, за масовниот терор на грчките власти врз нив, итн. Покрај тоа „Нова Македонка“ донесуваше материјали и други документи од организационата дејност на НОФ и АФЖ, како што се документите од I и II Конгрес на НОФ, I Конгрес на АФЖ, реонски и окружни конференции, репортажи и раскази од борбите на ДАГ и сл. По повод годишнината на Илинденското востание, авгу-

стовскиот број (1948) на „Нова Македонка“ донесе уводна статија под наслов „Нови Македонки“, во која, меѓу другото, се вели:

„Како пред 45 години (2 август 1903 година) нашите татковци и дедови во сојуз со малцинствата во Македонија станаа со оружје в раце — распалудејќи го историското илинденско востание против турскиот завоевател и неговите платени слуги.

Така денеска нашите баби, нашите мајки и тие заедно со мажот ја грабнуват пушката за да ги скршат прангите на ропството, за спасување нивниот живот, честа, уште и за извојување на рамноправност со мажот во еден народен режим.

Мрзејќи го неограничено окупаторот и верувајќи длабоко во челата на тогашната ВМРО и на нејзиниот основател Гоце Делчев, жените се одликуваа со храброст и дејноста. Не малку жени се навогаа на чело на востанички одреди како што е Сирма војводка, Гурѓа од Порди-вишта, Доца од Зеленич и др...“

Откако ги изнесуваат причините за неуспехот на востанието и судбината на Македонија по Балканските војни, во продолжение на статијата се наведува:

„... Денеска 45а годишнина од нашиот национален празник ја навоѓа македонката жена на чело со нејзиниот сјаен политички раководител АФЖ по решително да учествува во денешната титанска борба... Покажуваниот хероизам на нашите боркини во последните борби на Грамос преставуваат безгранично саможертвување и верба во демократските идеали...“

Во 1947 година во издание на Агит-Проп Комисија при Централниот совет на НОФ излезе брошурата под наслов „НОФ — еден поглед на Народно-ослободителното движење на Славомакедонците“ од Павле Раковски.

Овој труд на Павле Раковски од 43 страници, печатен на шапилограф, беше наменет за активистите на НОФ и АФЖ кој им послужи како помагало во нивната идеолошка-просветна работа. Овде немаме намера критички да се осврниме на ставовите и оценките на авторот изнесени во него. Ке се задоволиме само во вид на информација да ја изнесиме содржината на трудот од која може да се заклучи за целите на авторот.

Покрај предговорот и уводната белешка, трудот на Павле Раковски е поделен на девет глави.

Во него се зборува за политиката на буржоаските режими по Балканските војни за асимилација и физичко уништување на македонскиот народ, улогата на свесниот фактор (КПГ) во раководењето на Народно-ослободителното движење на македонскиот народ, за практичното решавање на македонското прашање во Грција со признавањето од КПГ на Македонците

како национално малцинство со права на рамноправност и рамнограѓанство, за влијанието на војната во решавањето на тоа прашање, за појавата на СНОФ и политиката на ЕАМ, за учеството на Македонците во антифашистичката војна, странската интервенција и победата на десницата со што беше прекинат процесот за решавање на македонското прашање во рамките на Грција, потоа за трагичната положба на Македонците по војната и појавата на НОФ како продолжувач на делото на ВМРО и Илинден, за врховизмот, великобугаризмот и великогрцизмот — како непријатели на македонското народнослободително движење.

Во јануари 1948 година излегоа во брошури Програмата и Статутот на НОФ донесени на I-от Конгрес на НОФ одржан на 13 јануари 1948 година во с. В'мбел, Коструско; првата брошура на 8, а втората на 13 страници. Двете брошури се печатени во модерна печатница.

Во мај 1948 година излезе брошурата СЛАВОМАКЕДОНКАТА ВО БОРБАТА. Брошурата беше печатена во печатницата на весникот „Ексормиси“, орган на ДАГ, во 2000 примероци, во мал формат, на 15 страници.

Авторот на брошурата Михајло Керамидчиев, секретар на НОФ на Македонците од егејскиот дел на Македонија, се обиде накратко да го опише учеството на Македонката од тој дел на Македонија во борбата за рамноправност, за национална и социјална слобода во Илинденското востание, во време на предвоените режими, во време на Антифашистичката војна, а со посебен осврт на појавата и дејноста на АФЖ во Егејска Македонија.

Во март 1949 година, како што наведовме погоре, се појави брошурата КПГ ОРГАНИЗАТОР, ВООДУШЕВИТЕЛ И РАКОВОДИТЕЛ НА НАРОДНАТА БОРБА ЗА СОЦИЈАЛНА И НАЦИОНАЛНА СЛОБОДА од Павле Раковски, одговорен на Одделението за агитација и пропаганда при Централниот совет на НОФ. Брошурата ја издаде агит-проп на НОФ, печатена во печатницата на „Непокорен“, во 2000 примероци, мал формат, на 16 страници, двојазично односно на македонски и грчки јазик. Овој труд на Павле Раковски го објави и органот на Централниот совет на НОФ „Непокорен“²²⁾

Во овој наш прилог не му е местото за да се осврнуваме критички на некои ставови, констатации и заклучоци на авторот со кои не можеме да се сложиме. Тоа ќе го оставиме за друг пат.

Како што наведовме на I-от Конгрес на НОФ (јануари 1948) и I-от Пленум на НОФ (август 1948), Захаријадис успеа да инфилтрира свои луѓе во раководството на НОФ и да ја претвори организацијата НОФ во инструмент во спроведува-

²²⁾ Вес. „Непокорен“ бр. 17 од 10. X. 1948 год.

њето на својата политика по македонското прашање и да го користи македонскиот фактор во информбировската кампања против Југославија. Кулминација на таквата политика на Захаријадис беше создавањето на КОЕМ (Комунистичка организација на Егејска Македонија) и документот донесен од неа.

На 20 јуни 1949 година под неверојатно тешки услови за Македонците Захаријадис го свика кадровскиот актив на КОЕМ во кој е донесен документот: „Резолуција на раководниот актив на КОЕМ за националистичката — издајничка клика Керамидчиев — Гоце“. Резолуцијата беше печатена во брошура од страна на Агит-проп на НОФ и растурена во сите села и единиците на ДАГ. Брошурата беше печатена на македонски и грчки јазик, во мал формат, на 56 страници.

Од насловот на Резолуцијата се добива впечаток дека истата е усмерена само против група Македонци раководители. Но, всушност, не е така. Од содржината на истата и од извештајот за текот на работата и дискусијата на конференцијата²³⁾, констатираме дека таа беше насочена во рамките на информбировската кампања против Југославија и нејзиното партиско и државно раководство и против македонското движење. Захаријадис преку резолуцијата на КОЕМ целеше да постигне повеќе работи: да ѝ се придружи на кампањата против Југославија и за тоа го употреби и македонскиот фактор, вината за поразот на востанието на Грција, кој беше на прагот и за што беше свесен, да ја префрли на Југославија и на НОФ на Ег. Македонија итн.

Врз основа на исфабрикуваните обвинувања и клевети наведени во Резолуцијата на КОЕМ многу Македонци во текот на Граѓанската војна и по неа во источно-европските земји настрадаа.

Во овој наш напис не е предмет во детали да ги анализираме политичките моменти и интереси што го раководеа Захаријадис да се впушти во еден таков зафат, за реперкусиите што тој ги имаше за Македонците, за ставот на македонскиот субјективен фактор итн. Тоа е прашање кое заслужува посебно проучување. Но, должни сме да забележиме дека еден дел од раководството на НОФ не само што не поткликна пред Захаријадис, туку стори колку што можеше да влијае кај КПГ да се откаже од таквата политика.²⁴⁾

Покрај наведените весници, списанија, брошури и друго, во текот на Граѓанската војна раководството на НОФ изработи повеќе студии, предавања и слично, кои ги умножи на шапилограф и ги растури меѓу организациите на НОФ и македонското население. Така, на пример, на 7 мај 1947 година секретра-

²³⁾ АМ, цитирана збирка, извештај за текот на дискусијата во Активот на КОЕМ.

²⁴⁾ АМ, цитирана збирка, б.б./49.

рот на НОФ Михајло Керемидчиев изработи студија на 16 страници за политичката ситуација во земјата и во светот и задачите на НОФ²⁵⁾. По повод Илинденското востание истиот автор на 24 јули и на 1 август 1947 година изработи студии во кои на популарен начин ја анализира положбата на македонскиот народ под Турците, појавата на ВМРО, Илинденското востание, личноста на Гоце Делчев, штетната улога на Ванчомихајловиќката ВМРО во македонското ослободително движење, учеството на Македонците во антифашистичката војна и сл.²⁶⁾

И покрај тешкотиите и пречките, наведени погоре, македонскиот печат во текот на Граѓанската војна (1945—1949) одигра извонредно значајна улога за афирмација на борбата, на македонската национална култура и македонската самобитност.

²⁵⁾ АМ, цитирана збирка, б.б./47.

²⁶⁾ АМ, цитирана збирка, б.б./47.